

НАПРЯМ 6. ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС В СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-36>

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕНІ МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: НОВІ КРОКИ У РОЗСЛІДУВАННІ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ (ПРОДОВЖЕННЯ ОГЛЯДУ)⁴

Басиста Ірина Володимирівна

докторка юридичних наук, професорка,

професорка кафедр адміністративного права та процесу;

кримінального процесу та криміналістики

Львівського державного університету внутрішніх справ (м. Львів)

⁴ Розпочато на шпальтах збірника Українська кримінальна юстиція в умовах війни : матеріали VIII (XXI) Львівського форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 9–11 червня 2022 року) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів : ЛьвДУВС, 2022. <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html> (Басиста І. В. Притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів, геноциду, агресії та злочинів проти людяності С. 17–44). Продовжено у розділі «Захист прав дітей та забезпечення їх безпеки за умов воєнних злочинів, геноциду, агресії та злочинів проти людяності» колективної монографії «Juvenile policy as a component of supporting Ukraine's national security and defense» (dedicated to the 53rd anniversary of the UN General Assembly adoption of the Declaration of the Rights of the Child and the 56th anniversary of the establishment of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs); Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. P. 42–78. 552. <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/287/7881/16459-1>; <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-276-0-2> та у розділі «Перспективи та невідворотність відповідальності за вчинення воєнних злочинів, геноциду, агресії та злочинів проти людяності (діяльність Спільної слідчої групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні (ІТ); співробітництво із Міжнародним кримінальним судом; перспективи створення Міжнародного трибуналу ad hoc тощо) (продовження огляду)» колективної монографії «Військові правопорушення та воєнні злочини: історія, теорія та практика». 2023, а також у тезах доповідей: «Перспективи відшкодування росією шкоди внаслідок вчинених злочинів на українських теренах»: Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: матеріали науково-практичного семінару (Львів, 2 грудня 2022). Львів : ЛьвДУВС. 2022. С. 6–11. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html>; «Порушення прав дітей в Україні та злочини щодо дітей, скоєні російською армією під час широкомасштабної війни, розв'язаної росією 24 лютого 2022 року (продовження огляду)»: Матеріали круглого столу «Кримінально-правові й процесуальні відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Факультет правничих наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» (27 січня 2023 року). Київ : НаУКМА, 2023. С.4-11; «Злочини щодо дітей, скоєні російською армією під час широкомасштабної війни, розв'язаної росією 24 лютого 2022 року та перспективи притягнення до відповідальності (співробітництво із Міжнародним кримінальним судом; кроки до створення Міжнародного трибуналу ad hoc)». VII Міжнародна науково-практична конференція «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти». 17 березня 2023 року. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2023; «Окремі проблеми притягнення до відповідальності за вчинення тяжких міжнародних злочинів, відшкодування завданої шкоди та кроки на їх вирішення (продовження огляду)». Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір». 31 березня 2023 року. м. Львів : ІППО НУ «Львівська політехніка». 2023 ; «Притягнення Міжнародним кримінальним судом до відповідальності за вчинені та вчинювані міжнародні злочини в Україні, в тому числі щодо дітей (продовження огляду) : «Закарпатські правові читання. Право як інструмент стійкості та розвитку в умовах сучасних цивілізаційних викликів». 27 квітня 2023 року. Ужгород. 2023.

Ще на початку березня 2023 року зазначалося [1], що «МКС готується додатково відкрити дві справи про воєнні злочини РФ в Україні: у зв'язку з викраденнями українських дітей та навмисними атаками Росії проти цивільної інфраструктури України» [2]. Також у ЗМІ з'явилася інформація, що Україна готує позов до МКС проти Ірану, як співучасника злочинів рф [3]. А вже у кінці дня 17 березня 2023 року з'явилося повідомлення про те, що МКС (Палата досудового провадження) видав ордери на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Белової. **Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба написав у Twitter** таке: «Колеса правосуддя обертаються: Я вітаю рішення МКС видати ордери на арешт Володимира Путіна та Марії Львової-Белової у зв'язку з насильницькою передачею українських дітей» [4]. «Цим рішенням МКС дав свою юридичну оцінку значення персонального імунітету посадових осіб РФ. Тепер його (Путіна) можуть судити заочно» [5].

За повідомленням CNN, на котре посилаються українські ЗМІ, щодо зазначеного рішення МКС, цитуючи Piotr Józef Hofmański, як очільника МКС, підкреслюють, що «ордери на арешт – це не «чарівні палички». «Але ми віримо в стримувальний ефект ордерів на арешт і вважаємо, що це дуже важливий сигнал для всього світу про те, що ми робимо свою роботу, що жертви не залишені без уваги, про них не забули, і ми просто робимо те, що від нас очікують», – заявив глава МКС [6]. «С 123 держави – дві третини держав світу – в яких він не буде в безпеці, бо вони мають обов'язок виконувати ордери на арешт. Ці ордери не є «кінцем гри», бо справа «може розширитися і охопити інші злодіяння, ймовірно вчинені на території України» [6].

Президент Сполучених Штатів Америки Джо Байден вважає виправданим рішення МКС про видачу ордера на арешт російського диктатора Володимира Путіна через воєнні злочини в Україні та назвав ордер «дуже сильним аргументом». Про це написало українське видання з посиланням на «The New York Times» [7]. Сполучені Штати не мають жодних сумнівів, що Російська Федерація та її армія вчиняють звірства та злочини на території України (заявив представник Держдепартаменту США Нед Прайс). «Прокурор Міжнародного кримінального суду є незалежною особою і ухвалює власні судові рішення на основі доказів, що є у нього...», – сказано в заяві Білого дому [8]. Колишній посол з особливих доручень, який очолював Управління глобального кримінального правосуддя в Держдепартаменті США Стівен Рапп заявив, що росія не зможе позбавитися санкцій, якщо арешт диктатора володимира путіна не буде проведено. Рішення МКС про ордер на арешт зробило його ізгоєм.

«Або путін стане перед судом у Гаазі, або він буде все більше і більше ізольований і помре з цим тятгарем над головою» [9].

Високий представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Жозеп Боррель у дописі в Twitter, на котрий посилається низка українських журналістів, зазначив, що рішення МКС видати ордер на арешт Путіна за воєнний злочин, пов'язаний з незаконною депортацією та переміщенням дітей з України до Росії, є початком процесу притягнення до відповідальності [10]. «...Ніхто не повинен відчувати, що може безкарно чинити геноцид, злочини проти людяності або воєнні злочини», – підкреслив прокурор МКС Karim A.A. Khan QC [11]. А через кілька днів, 31 березня, прокурор МКС закликав Росію повернути викрадених дітей в Україну, «...правам дитини має приділятися першочергова увага» [12]. За повідомленням «Європейська правда» з посиланням на Sky News, Канцлер Німеччини Олаф Шольц із означеного приводу сказав, що «...правда в тому, що ніхто не стоїть над законом, і саме це стає зрозумілим зараз» [13].

Своєю чергою Росія відразу ж відзначилася цинічними заявами, наголосивши, що не визнає юрисдикцію МКС [14]. У продовження, заступник голови Ради Безпеки РФ заявив, що рішення МКС щодо ордеру на арешт матиме «жахливі наслідки» для міжнародного права, та пригрозив «...цілком можливо собі уявити точкове застосування гіперзвукового «Онікса» з Північного моря з російського судна по будівлі суду у Гаазі. Його, на жаль, не збити. І суд – це лише убога міжнародна організація, а не населення країни НАТО. Тому й війну не починатимуть. Побоятися. І шкодувати ніхто не буде. Тож, громадяни судді, уважно дивіться у небо», – написав він у своєму телеграм-каналі [15]. А пізніше російський Слідком порушив «кримінальну справу» проти прокурора та суддів МКС, які видали ордер на арешт Путіна [14]. В унісон вказаному, Президент Сербії розкритикував рішення МКС щодо арешту теж прогнозуючи, «...що це лише продовжить війну Росії проти України» [16].

Поряд з цим, 23 березня 2023 року з'явилося повідомлення, що «...глави мін'юстів різних країн світу зустрілися в Лондоні з метою обговорення підтримки розслідування МКС» та задля притягнення військових злочинців до відповідальності за ті звірства, котрі вони вчинили в Україні [17]. Міністр юстиції Британії Домінік Рааб зазначив, що уряд його країни продовжуватиме фінансувати і надаватиме експертизу суду, поки «справедливість не переможе» [17]. Як повідомляла група IC, Велика Британія допоможе Міжнародному кримінальному суду (МКС) в Гаазі в судово-медичній експертизі та розслідуванні звинувачень, висунутих проти путіна [18].

Своєю чергою, Верховна Рада України ухвалила звернення (Постанова № 9122) до країн та міжнародних організацій про необхідність притягти до відповідальності осіб, винних у вчиненні найтяжчих злочинів за міжнародним правом на території України (підтримали 335 депутатів) та «їх подальшої передачі в розпорядження Суду відповідно до взятих на себе зобов'язань згідно з Римським статутом» [19].

Що ж до реакції інших держав на означене вище рішення МКС, то Конституційний суд Вірменії заявив, що Римський статут МКС відповідає Основному закону країни, тим самим відкривши шлях для його ратифікації. Своєю чергою Росія вважає неприйнятним для себе намір Вірменії приєднатися до Римського статуту й попереджає Єреван про наслідки такого кроку [20]. Міністр закордонних справ Бразилії Мауро Віейра підкреслив, що російський президент ризикує бути заарештованим у його країні, адже Бразилія поважає та дотримується рішень МКС. Глава бразильської дипломатії також підтвердив засудження Бразилією повномасштабного російського вторгнення в Україну [21]. Міністр юстиції Німеччини Марко Бушманн оголосив, що виконає ордер на арешт президента росії владіміра путіна, якщо він ступить на німецьку землю. Про це повідомляє Zeit. За його словами, у разі приїзду путіна Міжнародний кримінальний суд швидко звернеться до Інтерполу та договірних держав і вимагатиме виконання ордера [22]. Литовські міністерства стверджують, що якби до країни приїхав російський диктатор Путін, його одразу б заарештували. Вони кажуть, що у цьому не варто сумніватися. Про це повідомляє Цензор.НЕТ із посиланням на Delfi [23].

Своєю чергою Угорщина заблокувала спільну заяву країн-членів Європейського Союзу щодо видання МКС ордеру на арешт президента Росії Владіміра Путіна. Про це, як пише «Європейська правда», з посиланням на поінформованих співрозмовників повідомляє агенція Bloomberg. Через вето Будапешта заяву від свого імені опублікував головний дипломат ЄС Жозеп Боррель, у якій рішення МКС він «узяв до відома». «ЄС розглядає рішення МКС як початок процесу підзвітності та притягнення російських лідерів до відповідальності за злочини і звірства, які вони замовляють, дозволяють або вчиняють в Україні», – йдеться в заяві Борреля. Крім того, міністри юстиції ЄС оприлюднили власну заяву на підтримку рішення МКС, яку Угорщина, знову-таки, не підписала [24].

Список використаних джерел:

1. Басиста І. В. Окремі проблеми притягнення до відповідальності за вчинення тяжких міжнародних злочинів, відшкодування завданої

шкоди та кроки на їх вирішення (продовження огляду). *Міжнародна наукова конференція «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір»*. 31 березня 2023 року. м. Львів: ІІПО НУ «Львівська політехніка». 2023.

2. Міжнародний кримінальний суд планує відкрити дві справи про воєнні злочини РФ – НУТ. *Українська Правда, Європейська Правда*. 13 березня 2023 року. <https://www.euointegration.com.ua/news/2023/03/13/7157882/>

3. Українські прокурори зібрала досє на 600 осіб з військового та політичного командування рф за воєнні злочини. *UA.NEWS*. 14 березня 2023 року. <https://ua.news/ua/ukraine/ukrainskie-prokurory-sobrala-dose-na-600-chelovek-iz-voennogo-i-politicheskogo-komandovaniya-rf-za-voennye-prestupleniya>

4. Кулеба прокоментував видачу ордера на арешт Путіна Гаазьким трибуналом. *Інформаційне агентство АСПІ*. 17 березня 2023 року. <https://aspi.com.ua/news/politika/kuleba-prokomentuvav-vidachu-ordera-na-aresht-putina-gaazkim-tribunalom#gsc.tab=0>

5. Марк Савенко Путіна тепер можуть судити заочно, – ОП. *Українські Новини*. 20.03.2023. <https://ukranews.com/ua/news/921820-putina-teper-mozhut-sudyty-zaочно-op>

6. Ордер на арешт Путіна надсилає важливий сигнал світу – президент МКС Гюфманскі. *Інформаційне агентство АСПІ*. 18 березня 2023 року. <https://aspi.com.ua/news/politika/order-na-aresht-putina-nadsilae-vazhliivy-signal-svitu-prezident-mks-gofmanski#gsc.tab=0>

7. Путін є воєнним злочинцем, ухвала Гаазького трибуналу справедлива – Байден. *Інформаційне агентство АСПІ*. 18 березня 2023 року. <https://aspi.com.ua/news/politika/putin-e-voennim-zlochincem-ukhvala-gaazkogo-tribunalu-spravedliva-bayden#gsc.tab=0>

8. Росія скоює в Україні військові злочини – Держдеп США. *Інформаційне агентство АСПІ*. 22.03.2023. <https://aspi.com.ua/news/politika/rosiya-skojuje-v-ukraini-viyskovy-zlochiny-derzhdep-ssha#gsc.tab=0>

9. Без арешту путіна рф не вийде з-під санкцій – ексчиновник Держдепу США. *UA.NEWS*. 18.03.2023. <https://ua.news/ua/world/bez-areshtu-putina-rf-ne-vijde-z-pid-sanktsij-ekschinovnik-derzhdepu-ssha>

10. Ордер на арешт Путіна є початком процесу притягнення до відповідальності – Боррель. *Інформаційне агентство АСПІ*. 18 березня 2023 року. <https://aspi.com.ua/news/politika/order-na-aresht-putina-e-rochatkom-procesu-prityagnennya-do-vidpovidalnosti-borrel#gsc.tab=0>

11. Головний прокурор Гаазького трибуналу Хан прокоментував наслідки ордеру на арешт Путіна. *Інформаційне агентство АСПІ*. 18 березня 2023 року. <https://aspi.com.ua/news/politika/golovniy-prokuror->

gaazkogo-tribunalu-khan-prokomentuvav-naslidki-orderu-na-aresht#
gsc.tab=0

12. Надтока Світлана Прокурор Міжнародного кримінального суду закликав Росію повернути Україні всіх викрадених дітей. *Кореспондент.net*. 31.03.2023. <https://ua.korrespondent.net/world/4577080-prokuror-mks-zvernuvsia-iz-zaklykom-do-rosii>

13. Канцлер Німеччини: Ордер на арешт Путіна показує, що ніхто не стоїть над законом. *Українська Правда, Європейська Правда*. 18 березня 2023 року. <https://www.pravda.com.ua/news/2023/03/18/7394058/>

14. Костін обговорив із головою Європарламенту спецтрибунал для Путіна. *РБК – Україна*. 23.03.2023. <https://www.rbc.ua/rus/news/prityagnuti-vinnih-vidpovidalnosti-generalniy-1679567530.html>

15. Медведєв погрожує ракетним ударом по будівлі МКС у Гаазі: «Судді, уважно дивіться в небо». 20.03.2023. *Цензор. Нет*. https://censor.net/ua/news/3406784/medvedyev_pogrojuye_raketnym_udarom_po_budivli_mks_u_gaazi_suddi_uvajno_dyvitsya_v_nebo

16. Ярослава Денькович «Лише подовжить війну в Україні»: президент Сербії висловився проти ордера МКС на арешт Путіна. 19.03.2023. <https://tsn.ua/ato/lishe-podovzhit-viynu-v-ukrayini-prezident-serbiyi-vislovivsvya-proti-ordera-mks-na-aresht-putina-2289166.html>

17. Світові міністри юстиції зустрілися у Лондоні щодо ордеру на арешт Путіна. *Інформаційне агентство АСПІ*. 23.03.2023. <https://aspi.com.ua/news/politika/svitovi-ministri-yusticii-zustrilisya-u-londoni-schodo-orderu-na-aresht-putina#gsc.tab=0>

18. Україна збирає на зустріч коаліцію держав для створення спецтрибуналу над РФ – Кулеба. *Інформаційний Спротив*. 21.03.2023. <https://sprotyv.info/politica/ukraina-zbiraє-na-zustrich-koalicziyu-derzhav-dlya-stvorennya-specztribunalu-nad-rf-kuleba/>

19. Олег Бесараб Рада закликала країни-учасниці Міжнародного кримінального суду арештувати Путіна. *UA.NEWS*. 20.03.2023. <https://ua.news/ua/ukraine/rada-pryzvala-strany-uchastnytsy-mezhdunarodnogo-ugolovnogo-suda-arestovat-putyna>

20. У Росії роздратовані намірами Вірменії визнати юрисдикцію МКС, який хоче арештувати Путіна. *Українська Правда, Європейська Правда*. 27.03.2023. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/27/7158753/>

21. Глава МЗС Бразилії: Путіна можуть заарештувати, якщо він приїде з візитом. *ZN.UA*. 22.03.2023. <https://zn.ua/ukr/war/hlava-mzs-braziliji-putina-mozhut-zaareshtuvati-jakshcho-vin-prijide-z-vizitom.html>

22. Німеччина заарештує путіна, якщо він приїде на її територію – міністр юстиції. *UA.NEWS*. 19.03.2023. <https://ua.news/ua/world/germaniya-arestuet-putina-esli-on-priedet-na-ee-territoriyu-ministr-yustitsii>

23. Путіна арештують, якщо він приїде до Литви, «рука не здригнеться», – міністри. *ЦЕНЗОР. НЕТ*. 3.04.2023. https://censor.net/ua/news/3409734/putina_areshtuyut_yakscho_vin_pryyide_do_lytvu_ruka_ne_zdrygnetsya_ministry

24. Угорщина заблокувала спільну заяву ЄС про ордер на арешт Путіна в Гаазі – ЗМІ. *Українська Правда. Європейська Правда*. 20.03.2023. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/20/7158337/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-315-9-37>

ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ЯК СКЛАДОВОЇ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА 2023–2027 РОКИ

Рудь Даріна Олексіївна

*аспірантка кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Інституту економіки та права Класичного приватного університету
(м. Запоріжжя)*

Науковий керівник: Калюга Каріна Вікторівна

*доктор юридичних наук, професор, заступник завідувача кафедри
кримінального права, процесу та криміналістики Інституту економіки
та права Класичного приватного університету (м. Запоріжжя)*

Гармонізація законодавства України з законодавством Ради Європи є однією з найважливіших умов поглиблення співпраці нашої держави з європейськими міжнародними організаціями та їх державами-учасницями. Це створює необхідні передумови для переходу до наступного етапу інтеграції.

09 лютого 2023 року Комітетом з питань правоохоронної діяльності протягом восьмої сесії підготовлено, а Верховною Радою прийнято три закони, спрямовані на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС), саме: «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального процесуального кодексу України щодо електронних довірчих послуг і електронної ідентифікації»; «Про внесення зміни до статті